

4

# توركل بوردي

جل: 1      Sayr: 4      29 kaimu ewel 1327

توركلرك فاندسته جالشير  
اون بش كونده بر چيقار

وماورای حزر ایله همحدود اولان تورکمن قبیله‌لری ده کوچبه وعشیرت حالنده یاشایان تورکلر در . بوکون ایران شاهلقنه حاکم قاچار سلاله‌سی بو تورکمن قبیله‌لرندن برینه منسوبدر .

طهران حوالیسندن (زرنده) ، (کرج) ، (خار) و (وزامین) ده دخی قسماً فارس‌لره قاریشیق یاشایان تورک کویلی و قیباری اولدینی کبی قزوین و همدان شهر و ولایتلرینک بر قسم سککنه‌سنی ده تورکلر تشکیل ایدر لر . حال حاضرده نیابت سلطنت مقام عالینسی اشغال ایتکنده اولان ابوالقاسم خان ناصرالملک حضرتلری همدان تورکلرندندر .

رسول زاده محمد امین

## تاریخ و آثار عتیقه

### پک اسکی تورک مدنیتی

«تورک یوردی» نك كچن صایب‌سنده پک اسکی تورک ادبیاتندن بحث ایدهرک صفوت پک افندیك یازمش اولدینی مقاله‌یه باشلانغچ قلقلی بر قاچ سطر علاوه ایش و اوراده : «شرق تورکستانك ، بو وثیقه‌نك یازیلدینی زمانه مصادف و اقویوجیلریمزدن بعضلرنجه بیلمه‌سی محتمل احوالی ده ، تکرری دیلهرسه ، کله‌جک صابی‌یه درج ایدرز» دییه سوز ویرمشك . بوکون ، اوسوزیمزی برینه کتیرورز : شرقی تورکستانه کیدن ابکی آلمان فنی هیئتنده بولتمش فون لوقوق ( von Le Coq ) جنابلرینك اولنکه اتنوگرافیا ، تاریخ و آثار عتیقه‌سنه دائر مختصر بر رساله ده ویردیکی معلوماتدن بعضلرینی آلوب آشاغی‌یه کچیریرورز :

شرقی ویاچینی تورکستان پک یاقین بر زمانه قدر مجهول بر قطعه ( Terra incognita ) ایدی . بو قطعه‌نك کشفی تشبثی ابتدا برلینده باشلادی ؛ برلیندن شرقی تورکستانه اوج کشف قافله‌سی کوندربیلدی . بونلردن برنجیسی ( ۱۹۰۲ ) : ( ۱۹۰۳ ) غرونوده‌دل ( A. Grünwedel ) وهوت ( G. Huth ) ، ایکنجیسی ( ۱۹۰۴ : ۱۹۰۶ ) فون لوقوق ، اوجنجیسی غرونوده‌دل وفون لوقوق .

طرفلارندن سوق اداره اولونمشدر. بواج قافله نك اوچی ده شرقی تورکستانده کی «طورقان» واحه سنه کیدوب اسکی تورک اثرلرینی آرادیلر [۱]. بونلرک بولدقلریله چین و غرب وقعه نویسلیرینک قصورلری حکایه لرندن شمعی شرقی تورکستان دنیلن اولکهنک اسکی اهالیسنه واسکی مدنیتته دائر شو معلومات استحصال اولنه بیلیور.

میلاد عیسادن ۲۰۰ ییل اول بورا اهالیسی آتیده کی عنصرلردن ترکیب ایدیوردی:

۱. — هندو آوروپائی

۱. ایرانی قوملر،

ب. شرقی ایرانیلر ( صوغدیلر ، سمرقند قطعه سی سکهنه سیله اونلره قراچی اولان اولان قوملر )

ج. — ساکا (SaKa) [۲] دنیلن ایران بدویلری

۲. هندیلر ، صوکرادن کلوب اولکهنک جنوب غریبنه یرلشمه شلردی.

۳. آوروپائی هندو جرمن قوملرینه قراچی اولان اسکیتلر ( طوخارلر ) [۳]

۴. — شرقی آسیایلر

۱. هیونگ — نوقیله لری . بونلر جنکاور و سپاهی تورکلردر؛ شرقی

ومرکزی آسیاده بولدقلری زمان غربی تورک و اوغور بویوک ایمراطورلقلرینی

تأسیس ایتدیلر، غربی آسیا ایله آوروپاده ایسه هون نامیله شهرتکیر اولدیلر .

۲. چینیلر

۳. تیتیلر

[۱] کچن صاییده ، درج ایتدیکنم « خواس توآنیفت » ی بولش اولان دوقتور اشتاین بویه اقلردن صوکره ۱۹۰۸ : ۱۹۰۹ سنه سنده آروجه برقافله ایله « طورقان » ک جنوب طرفنده کی « تون - هوانغ » موقعنه کیدوب مهم کشفلرده بولنمشدر .

[۲] فونلوقوق ، ساقالری هندو آوروپائی عرقتدن صایورسه ده ، صفوت بکک دیدیکنه کوره ، پروفیسور بر آوون ، ساقالرک ، صوغدیله آز چوق قاریشمش تورکلر اولدیغنی اثبات ایتمشدر .

[۳] اسکیتلرک تورانی اولدقلری حقنده کی فکر ، آریانی اوله لری طننه غالبدر ، بناءً علیه اسکیتلرک آوروپائیله آره سنده صایله می طوغری اولماز .

شرقی تورکستان خلقی حکم و اداره لری آلتە آلمق ایچون هیونخ - نولرله چینلیلر آره-سئنده ، گاه برطرف ، گاه دیگر طرف غالب کلک اوزره ، چوق محاربه لر اولمشدر . میلادک اوچنجی عصرئنده ، هیونخ - نولر چینلیلر ترک موقع ایدهرک ، غربه طوغری کیتمک مجبوریتئنده قالمشدری .

چینلیلرک شرقی تورکستانده حکم و نفوذلری میلاددن ۶۰۰ سنه صوکرآ ، اییدن ایی به تأید ایدرسئده ، بوچین حاکمیتی ۲۰۰ ییلدن فضلە سورمز . میلادک ۸ نجی عصرئنده ، هیونخ-نولر ، بوحوالیده بویوک برتورک ایمپراطورلنی تأسیس ایدرلر . اوغور ایمپراطورلنی دنیلن بوبویوک دولت، شرقی تورکستاندن ماعدا ، برقم مونغولستان ایله اصل چینک قان - صوایالتی ده شامل ایدی . اوغور ایمپراطورلنک یاختی خوچو شهری ایدی . طورقان شهرینک یاقیننده بولونان خوچویه بوکون قاره خوچه ، یاخود یدی شهری دنیلنمکده در . مدنیتجه الک مترقی ، الک مزهر دوری ، میلادک ۸ نجی و ۹نجی عصرلرینه تصادف ایدن خوچو شهرینک خرابه لری درکه ، یوقاریده مذکور اوچ کشف قافله-سنه هدف حرکت اولمشدر .

خوچوده معظم و حیرتقزا بر مدنیت واردی ؛ بومدنینک بوکونه قدر برحیات قالمش شاهدرلی ، شهرک عظیم بنالری ، وپک چوق آل یازمه سی کتابلریدر . شمئی قسماً خراب اولمش بو اثرلر و بوزلمش بو وثیقه لر ، بالخاصه ایکی جمعیت دینه نک ، بودیستلرک و مانیکه ئی لرک ، حاصلاتیدر . بودیسم و مانیکه ئیسمه ، صوکرده دن اوچنجی برعامل اوله رق ، نسطوری نصرانیته ده التحاق ایئدی . بودیسمک بوحوالی به برنجی عصر میلادیده کیردیکی تخمین اولنیور . مانیکه ئیسم حقئده بوکونکی معلوما تمز ، اوغور بکارندن برینک، ۸نجی عصر اورتالرنده ، کندی بکلکنه بودینی ادخال ایتمه سندن عبارتدر . نسطوریلره کلینجه ، ۸نجی عصرده ، نسطوری جمعیتلرینک اوغور ایمپراطورلغئده بولندقلری آ کلاشیلور .

مانیکه ئیسم ، میلاد عیسی دن ۲۷۶ سنه صوکره ، مانی آدی تنصر ایتمش پرایزانلی طرفندن تأسیس اولمشدر . مانی ، ایران شاهلرندن بهرام زمانته

ظهور ایتدی . مانجه ئیسم ، (مانیك) عیسی ، زردشت و بوددا دینلرینی ایرانیلرک قدیم و ملی مذهباری اولان ایکیلک (Dualisme) فیکریله قاریشدیره رق ، اورتیه یکی وجهانشمول بر دین چیقارمق تشبث عظیمی ایدی . بوتشبنه ، نصرانی وزردشتیلر قارشى کلدیلر . مانیك ، نصرانی وزردشتیلرله مصادمه سنده تماماً یکیلدی ، وشدتله تضیق و تعقیبه اوغرادی . بر درجه ده که ، غربی آسیا ، اروپا و آفریقاده مانیلرک ایزی بيله قالمادی ؛ معارض دینلر ، اولنرک آثار صناعیه سندن ، اولنرک ادبیاتندن الک اوافق شیلره وارنجه یه دکین محو ایتدیلر . بوقدر شدتله تعقیب اولونان زواللی دین ، آنجق تورکستانده برملجاً بولایلدی . وبویاغمورسز قطعه ده ، یدی قوت شهرینک خرابه لرنده ، مانی صنایع و ادبیاتنک بقایاسی ، شمدی یه قدر ، صاقلانوب قالدی .

مورخ لئون قاهون و معلم بارتولده کوره

چنکیز خان

(باشی برنجی صابیده)

تیوجینک چنکیز خان اریشی

افندیلر ،

تیوجین ، نه زمان چنکیز خانه عنوانی آلدی ؟ چنکیز نه دیمکدر ؟ چنکیز کلهسی زره دن کلیر ؟ بو عنوانی تیوجینه کیم ویردی ؟ بوسواللرک جوابی تاریخ ، هنوز ، قطعی بر صورتده ، ویره میور . رسمی عنعناته کوره ، تیوجین ، ۱۲۰۶ تاریخ میلادیسنده ، یعنی جاموخادن قورتیلوب ، شرقی و غربی مونغول - استانده اوطوران ویا کزن مونغول ، تاتار و تورک قبیله لرینی برلشدیروب ، کندیسنه تابع و مطیع قلیمه سی عقینده درکه چنکیز خان اعلان اولونمشدر . قهرمان دستانلرینه کوره ، ۱۱۸۹ سنه سی ، که روله ن چایرنده ، مونغوللر قاآنی انتخاب ایدیلدیکی زمان چنکیزخان لقبی آلمشدر . مونغول مورخی ساتانغ - سه تهن ، تیوجینک ، اصیلزاده آرقداشاری طرفندن مونغوللر قاآنی سچلمه سی